

Lucrare prezentată la
cel de-al IX-lea Congres
al profesiei
de auditor financiar
din România

De la agresivitate și optimizare fiscală, la conformări legale –realități și tendințe în raportările financiare din România

Prof. univ. dr. habil. Costel ISTRATE,
Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor,
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași,
e-mail: istrate@uaic.ro

Conf. univ. dr. Maria GROSU,
Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor,
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași,
e-mail: maria.grosu@uaic.ro

Prof. univ. dr. habil. Ioan-Bogdan ROBU,
Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor,
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași,
e-mail: bogdan.robust@feaa.uaic.ro

Rezumat

Majoritatea studiilor empirice din literatura contabilă și financiară privind companiile românești analizează populații sau eșantioane de companii listate la Bursa de Valori București fie pe piața reglementată, fie pe piața alternativă AeRo, fie pe ambele piețe. Prezentul studiu are ca obiectiv analiza datelor contabile furnizate de companii nelistate și disponibile pe un portal al Ministerului Finanțelor Publice (<https://data.gov.ro/>). Aceste companii aplică normele contabile românești (NCR).

Pentru măsurarea nivelului de agresivitate fiscală a firmelor plătitoare de impozit pe profit, s-a calculat cota efectivă de impozitare (CEI) ca raport între cheltuielile curente cu impozitul pe profit și profitul înainte de impozitare și s-a utilizat acest indicator pentru a măsura nivelul de optimizare fiscală (urmând modelele deja existente în literatura de specialitate). Principalele rezultate arată că, dacă se utilizează CEI medie, rezultatele sugerează că nu există aproape nicio diferență între cota legală și cea efectivă. Cu toate acestea, intuitiv, acest rezultat nu pare să caracterizeze foarte bine mediul economic românesc, astfel că s-a recurs la utilizarea diferenței dintre cota efectivă de impozitare și cota legală de impozitare (CEI-CLI). Acest din urmă indicator arată o situație complet diferită, cu diferențe semnificative între CEI și CLI. Rezultatul confirmă, într-o anumită măsură, că, la nivel individual profitul contabil este foarte adesea departe de profitul fiscal, 2/3 din observații fiind în situații despre care se poate spune că demonstrează aplicarea unor tehnici de planificare fiscală, cu cote efective semnificativ mai mici decât cele legale.

Cuvinte cheie: impozitul pe profitul companiilor; planificare fiscală; agresivitate fiscală; optimizare fiscală; companii necotate; cota efectivă de impozitare; cota legală de impozitare;

Clasificare JEL: H25, H71, M41

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Istrate, C., Grosu, M., Robu, I.-B. (2026), From Tax Avoidance to Tax Compliance - Realities and Trends in Financial Reporting in Romania, *Audit Financiar*, vol. XXIV, no. 2(182)/2026, pp.329-343, DOI: 10.20869/AUDITF/2026/182/008

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2026/182/008>

Data primirii articolului: 2.09.2025

Data revizuirii: 22.09.2025

Data acceptării: 25.02.2026

1. Introducere

Cele mai multe cercetări recente în contabilitate se bazează pe indicatorii financiari rezultați din raportările contabile ale firmelor cotate. Această populație de firme și – adeseori – eșantioane extrase din ea au dimensiuni destul de limitate și nu prea permit generalizarea la nivelul țării a rezultatelor produse de diversele studii. La data documentării acestui studiu, pe piața financiară românească – Bursa de Valori București (BSE) – sunt cotate, pe piața reglementată, 82 de firme înmatriculate în România; la acestea se adaugă alte vreo 260 de firme cotate pe piața alternativă AeRo. Ajungem la mai puțin de 350 de firme care, oricât de mari ar fi și oricât de multe filiale românești ar controla, nu reprezintă decât o foarte mică parte din totalul de firme românești active. Conform datelor publicate de ANAF în buletinul statistic fiscal pe trimestrul 1, 2025 (https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/Informatii_R/Buletin%20statistic%20fiscal%20nr%201%202025.pdf), consultat pe 5 iulie 2025, la sfârșitul lui decembrie 2024 funcționau 764.766 contribuabili plătitori de impozit pe profit (622.058 la aceeași dată din 2023) și 332.704 firme plătitoare de impozit pe veniturile microîntreprinderilor (459.417 la aceeași dată din 2023). Astfel, aveam, la 31 decembrie 2024, un total de 1.097.470 contribuabili recenzați de autoritatea fiscală românească. Dacă stabilim un raport simplu, firmele cotate reprezintă foarte puțin peste 0,03% din total și oricât de multe filiale ar avea, tot nu se apropie măcar de 1%. În aceste condiții, ar fi extrem de interesant să analizăm populația firmelor necotate sau măcar eșantioane din aceasta, pentru a putea propune concluzii care să caracterizeze mai bine mediul economic românesc la nivel național.

În principiu, Ministerul Finanțelor Publice (MFP) are acces la datele raportate de firmele care își îndeplinesc obligațiile de depunere anuală (dar și semestrială) a situațiilor financiare. Din aceste date, MFP face publice unele informații, disponibile individual pe site-ul ministerului (<https://mfinante.gov.ro/info-pj-selectie-numsii-judet>). Acest site este foarte util pentru identificarea și analiza unor firme luate individual. Dimpotrivă, pentru analiza pe populații mari de firme, culegerea manuală a datelor prin accesarea individuală a site-ului ar fi extrem de mare consumatoare de timp. MFP vine, oarecum, în întâmpinarea curiozității unor utilizatori și grupează o parte din aceste date pe portalul data.gov.ro. Chiar dacă numărul de firme disponibile, pentru ultimii ani, pe acest portal, este relativ mic în raport cu totalul firmelor care

funcționează în România, găsim totuși câteva zeci de mii de observații de analizat anual, ceea ce poate reprezenta un eșantion destul de util în caracterizarea populației globale de firme românești.

Orientarea firmelor către optimizare fiscală arată că firmele percep beneficiile acestui gen de comportament (Abdul Wahab, 2016) și se poate manifesta prin diverse tehnici. În contextul particular al României s-a putut observa foarte clar o tendință spre derularea afacerilor prin intermediul microîntreprinderilor, pentru care impozitul pe profit este înlocuit de impozitul pe venit. Acesta din urmă este mult mai ușor de gestionat și mult mai puțin apăsător pentru firmele care îndeplinesc criteriile de încadrare ca microîntreprinderi. În ce privește firmele plătitoare de impozit pe profit, tendința spre planificare fiscală (PF) se poate identifica prin analiza cotei efective de impozitare (CEI): o CEI mai mică decât cota statutară sau legală (CLI) semnalează posibila aplicare a unor tehnici de PF.

În contextul cercetărilor și al discuțiilor publice și private privind evitarea/diminuarea plăților de impozit pe profit, putem mobiliza informațiile de pe data.gov.ro, în sensul de a le folosi pentru calculul CEI, ca proxy care să ne permită măsurarea diferenței dintre impozitul teoretic și cel efectiv raportat. Având în vedere faptul că o astfel de relație este cercetată îndeosebi prin compararea regimului contabil al veniturilor și al cheltuielilor cu regimul lor fiscal, analiza noastră poate avea sens doar în cazul firmelor plătitoare de impozit pe profit. Această limitare presupune eliminarea firmelor care, în perioada analizată, au avut de plătit impozit pe veniturile microîntreprinderilor, ceea ce diminuează și mai mult numărul de observații.

Așa cum am menționat, indicatorul pe care ne propunem să-l folosim este *cota efectivă de impozitare* (CEI), calculată ca raport între cheltuiala cu impozitul pe profit și rezultatul brut. Al doilea pas este stabilirea diferenței CEI-CLI. Această din urmă cotă legală (statutară) de impozit pe profit a fost de 16% din 2005 până în prezent. Prin diferențialul CEI-CLI putem să evităm efectul unor compensări dintre observațiile individuale. Dacă acest diferențial este semnificativ, atunci diferența dintre tratamentul contabil și cel fiscal al veniturilor și cheltuielilor este și ea semnificativă, cu posibila intervenție a unor tehnici de optimizare fiscală. Pe alt plan, diferențele semnificative dintre contabilitate și fiscalitatea impozitului pe profit sugerează o anumită deconectare *de facto* dintre contabilitate și fiscalitate, după ce deconectarea *de jure* este o realitate demonstrată în literatură (Istrate, 2024).

Suntem conștienți de faptul că diferența negativă dintre CEI și CLI, chiar dacă este un proxy credibil pentru PF, nu permite vreo distincție între acțiunile legale și cele ilegale de pe urma cărora s-a diminuat impozitul raportat (Jimenez-Angueira, 2018). CEI reprezintă, de fapt, cea mai folosită variabilă pentru a aproxima PF în literatura despre comportamentele fiscale ale firmelor (Sarhan et al., 2024) și are avantajul major că se poate calcula pe baza datelor din situațiile financiare.

Principalele rezultate ne arată că, dacă luăm în considerare observațiile individuale (eliminând compensarea pe care o introduce calculul mediilor), diferențele dintre CEI și CLI devin semnificative statistic; cu identificarea unor comportamente care se pot încadra la optimizare fiscală, pentru un număr majoritar (aproape două treimi) din observațiile analizate.

Continuând analiza diferențialului CEI-CLI pe categorii de firme, în funcție de unele criterii folosite frecvent în literatură, se poate vedea că, de exemplu, diferențialul negativ este semnificativ diferit pentru firmele mici față de cele mari, în sensul că firmele mari par să aibă mai multe resurse și mai multe oportunități de pe urma cărora să diminueze impozitul declarat, adică să ajungă la CEI mai mici. De asemenea, diferențe semnificative apar și în cazul firmelor mai îndatorate față de cele mai puțin îndatorate. Semnificative sunt și rezultatele analizei în funcție de rentabilitățile firmelor (peste și sub mediană), ori în funcție de prezența provizioanelor în bilanț. Rezultate mai puțin clare apar atunci când luăm în considerare ponderile unor categorii de active în bilanț.

Continuarea acestui studiu propune o scurtă trecere în revistă a literaturii, urmată de prezentarea datelor folosite și a metodologiei aplicate, de o secțiune de rezultate, pentru a încheia cu concluziile și cu referințele bibliografice.

2. Trecerea în revistă a literaturii de specialitate

Într-o trecere în revistă a literaturii privind proxii-urile folosite de cercetători pentru măsurarea optimizării fiscale/planificarea fiscală/agresivitatea fiscală – PF (Istrate, 2023), s-a identificat o listă lungă de astfel de indicatori, propuși de diverși autori și centralizați anterior îndeosebi de Hanlon & Heinzman (2010), cel mai frecvent folosit fiind CEI (ETR- acronimul în limba engleză). Această cotă se calculează ca raport între

cheltuiala cu impozitul pe profit și profitul brut raportat de firme. Literatura propune trei variante de CEI, în funcție de suma luată în considerare la numărător: cheltuiala curentă cu impozitul, cheltuiala totală cu impozitul (curentă și amânată), impozitul efectiv plătit. De asemenea, calculele se pot face pe o bază anuală sau multianuală (3, 5 sau chiar 10 ani). Totuși, CEI nu este întotdeauna un indicator sugestiv, mai ales în condițiile schimbărilor de cote de impozitare. În aceste condiții, diferența CEI– CLI poate oferi o imagine mai clară a situației fiscale a firmei; pe aceeași linie, se poate face și raportul dintre cele două cote (CEI/CLI). Sutele de studii în care CEI sau derivate de-ale sale sunt folosite ca variabile dependente sau independente demonstrează utilitatea acestui indicator în cercetare și în analiza pe care ar putea-o face decidenții de la nivelul firmelor, grupurilor de firme ori al autorităților fiscale.

Cele mai multe studii care folosesc CEI se referă aproape exclusiv la firme cotate, mai ales datorită disponibilității datelor privind aceste firme (Athira & Jijo Lukose, 2024). Badertscher et al. (2019) consideră că firmele cotate, fiind mai expuse, fac să apară niveluri mai mari de planificare fiscală neconformă (rezultat contabil mai mare și rezultat fiscal mai mic), spre deosebire de firmele necotate, în cazul cărora se ajunge la niveluri mai înalte de planificare fiscală conformă (reducerea rezultatului fiscal, odată cu cel contabil). Pe de altă parte, se apreciază că firmele cotate sunt mai expuse, în sensul că există mai multe părți care le urmăresc activitatea, și că, deci, ar avea interes să limiteze dimensiunile planificării fiscale, din motive legate de reputație și de imagine publică. Plecând de la acest argument (la care se adaugă legăturile mai strânse între proprietar și conducere), Jacob & Rohlfing-Bastian (2020) consideră că firmele necotate sunt mai înclinate spre a se implica în PF. În cazul populațiilor mari de firme analizate se poate introduce, ca factor discriminant, caracterul public/privat al firmei: astfel, de exemplu, Athira & Jijo Lukose (2024) analizează evoluțiile CEI separând firmele cotate de cele necotate. Distincția cotate-necotate este avută în vedere și de Pierk (2016), care găsește că firmele cotate sunt mai agresive fiscal decât cele necotate.

În ce privește studiul de față, firmele analizate nu sunt cotate, ceea ce nu prea permite comparația cu rezultatele multor studii publicate în acest domeniu. Din fericire, există și alți autori care au analizat firme necotate; de exemplu, Sanchez-Ballesta & Yagüe (2021) găsesc că IMM sunt mai puțin agresive fiscal, chiar dacă se angajează în gestiunea în creștere a rezultatelor (care poate fi asimilat cu optimizarea fiscală conformă), ceea ce

Înseamnă că stimulentele care țin de raportarea de rezultate mai mari prevalează față de interesul în a se angaja în optimizare fiscală (pe aceeași linie cu rezultatele lui Pierk, 2016). Floropoulos et al. (2024) identifică 12 studii (apărute între 2005 și 2021) care analizează comportamentul fiscal al firmelor private și găsesc diferențe semnificative între acesta și comportamentul firmelor cotate.

Thomsen & Watrin (2018) calculează diferențele dintre cotele statutare și cele efective și constată, pentru firme europene pe o perioadă de 12 ani (2005-2016), o scădere a acestor diferențe, ceea ce poate fi interpretat ca o diminuare a încercărilor de optimizare fiscală. O explicație complementară a acestor rezultate ar putea fi că, de-a lungul timpului, au scăzut cotele statutare de impozit și au fost dezvoltate, de către autorități, mecanismele de combatere a optimizărilor fiscale.

Analize despre cotele efective de impozitare ale firmelor românești au mai fost publicate în studii care au luat în considerare firme românești cotate. Lazăr & Istrate (2018) folosesc o CEI mult mai cuprinzătoare, în sensul că iau în considerare toate impozitele și taxele trecute de firme pe cheltuieli (impozitul pe profit fiind doar unul din aceste impozite și nu cel mai important). Așa cum era de așteptat, Lazăr & Istrate (2018) raportează un efect negativ al creșterii sarcinii fiscale asupra rentabilității firmelor. Folosind CEI (calculată după aceeași formulă ca în studiul nostru: cheltuiala curentă cu impozitul raportată la rezultatul brut), Istrate (2024) găsește, pentru firmele românești cotate atât pe piața reglementată, cât și pe piața alternativă AeRo, cote efective de impozitare medii

semnificativ mai mari decât cota statutară, cu o tendință destul de clară de scădere de-a lungul perioadei (2012-2021, pentru firmele care aplică IFRS și 2000-2021, pentru firmele care aplică normele românești).

Măsurarea PF este făcută, de către Mocanu et al. (2021), tot pentru companii necotate, prin implicarea acestora în litigii fiscale cu autoritățile, litigii în urma cărora au fost condamnate; populația analizată de Mocanu et al. (2021) este identificată pe portalul instanțelor din România și cuprinde un număr limitat de observații (236 de companii), cu observații pe o perioadă de cinci ani și comparate cu tot atâtea firme fără probleme cu fiscalul. PF este aproximată de Mocanu et al. (2021) prin diferențele dintre rezultatul contabil și rezultatul fiscal reconstituit ca raport între cheltuiala cu impozitul și cota statutară de impozit, fără să ia în calcul sensul acestor diferențe.

3. Date și metodologie de cercetare

Datele prelucrate în acest studiu provin de pe un portal public (<https://data.gov.ro/organization/mfp>), acolo unde ministerul român al finanțelor publice a postat principalii indicatori din situațiile financiare depuse de firmele românești. În coloana 1 a **Tabelului nr. 1** se poate observa că datele făcute publice de ministerul finanțelor sunt destul de inegale ca număr, de la an la an (așa cum apar pe portal la data de 17 ianuarie 2025 și la 7 iulie 2025).

Tabelul nr. 1. Număr de observații

Anul	Număr observații			Prag IVM (euro)
	Total	din care IP		
		N	%	
0	1	2	3	4
2024	77.669	43.977	56,62	500.000
2023	79.949	44.167	55,24	500.000
2022	76.639	32.470	42,37	1.000.000
2021	71.808	28.215	39,29	1.000.000
2020	78.670	26.902	34,20	1.000.000
2019	76.664	27.353	35,68	1.000.000
2018	79.340	25.950	32,71	1.000.000
2017	93.138	36.207	38,87	500.000
Total 2017-2024	633.877	265.241	41,84	

Sursa: extras de pe portalul data.gov.ro, la 29 martie 2024, 17 ianuarie 2025 și 6 iulie 2025

Nu este disponibilă încadrarea fiscală a firmelor plătitoare de impozit pe profit sau pe venit – nu am găsit informația pe data.gov.ro – astfel încât a fost necesar să se apeleze la aproximări. Așadar, pentru a identifica aproximativ firmele plătitoare de impozit pe profit, s-au reținut (pe coloana 3 din **Tabelul nr. 1**) doar observațiile cu cifra de afaceri mai mare decât pragul pentru încadrarea la impozitul pe veniturile microîntreprinderilor - IVM - (coloana 5 din **Tabelul nr. 1**) înmulțit cu cursul leu/euro de la închiderea imediat precedentă fiecărui exercițiu financiar. Nu am luat în considerare indicatorul *total venituri*, deoarece acesta poate include și unele venituri care nu intră în calculul pragului ori la stabilirea bazei de calcul a IVM (falsele venituri din conturile 711, 712, 715, 721, 722, veniturile din subvenții, veniturile din anularea/diminuarea ajustărilor pentru depreciere și a provizioanelor, diferențele de curs, reducerile primite/acordate). În acest studiu reținem doar observațiile din 2017 până în 2024, deoarece în această perioadă pragul de recunoaștere ca plătitor de IVM a crescut semnificativ de la 100.000 euro în 2016, la 500.000 euro (începând cu februarie 2017) și la 1.000.000 euro (începând cu 2018), pentru a coborî din nou la 500.000 euro în 2023 și 2024). Aceste praguri importante au creat premisele pentru ca multe firme să se orienteze mai serios către IVM, în condițiile în care acesta reprezintă un impozit ușor de gestionat și ale cărui consecințe asupra trezoreriei firmei au fost considerate mult mai suportabile decât cele ale altui impozit. Aceste argumente (la care se adaugă, fără îndoială, și altele) au făcut din IVM un impozit preferat, în dauna impozitului pe profit, fapt recunoscut oarecum și prin reacțiile vehemente de împotrivire din partea mediului de afaceri, atunci când guvernul a demarat proceduri de schimbare a legii, în sensul înăsprii semnificative a condițiilor de încadrare la microîntreprinderi, prin readucerea pragului la 500.000 euro (începând cu 2023 și continuat în 2024), apoi la 250.000 euro (începând cu 2025) și la 100.000 euro (2026), dar și cu introducerea de restricții noi, îndeosebi legate de numărul de firme plătitoare de IVM la care o persoană poate fi asociat cu peste 25%, de tipul de activitate desfășurată ori de existența/inexistența a cel puțin unui salariat. Pentru ultimii ani (2023 și 2024) am reținut, de asemenea, doar firmele cu cifră de afaceri mai mari decât limita specifică impozitului pe venit, ceea ce – cu siguranță – a dus la neluarea în considerare a altor firme cu venituri mai mici, dar care nu îndeplinesc alte criterii dintre cele introduse pentru aceste ultime două exerciții fiscale.

Pe de altă parte, pentru anii analizați în acest studiu, numărul de observații din data.gov.ro este limitat, în raport

cu numărul de firme pe care ANAF îl raportează ca fiind plătitoare de impozit pe profit. Din **Tabelul nr. 2** rezultă că avem în analiză, în medie, cam 13% din firmele plătitoare de impozit pe profit. Diferența este justificată de firmele care aplică IFRS, de bănci și alte instituții financiare și asimilate, dar mai ales de faptul că portalul data.gov.ro nu preia toate datele disponibile din ceea ce s-a raportat ca situații financiare către autorități. În perioada precedentă celei reținute în acest studiu, pe același portal al ministerului finanțelor publice putem găsi un număr mult mai mare de observații: peste 600.000 pe an, în 2009-2014 și puțin peste 100.000 pe an, în 2015 și 2016. Nu am luat în considerare această perioadă pre-2017, având în vedere faptul că pragul de încadrare la microîntreprindere era mic (100.000 euro) și nu reprezenta o atracție prea mare în ceea ce privește optimizarea fiscală prin includerea în această categorie specială de firme.

Am reconstituit cheltuiala cu impozitul pe profit prin scăderea din profitul brut a profitului net, așa cum apar acești doi indicatori pe data.gov.ro.

Într-o primă fază, datele disponibile oferă 265.241 observații (**Tabelele nr. 1 și 2**), pentru care aproximările aplicate de noi ne sugerează că ar fi plătitoare de impozit pe profit. O prezentare sintetică a observațiilor apare în **Tabelul nr. 3**, în care se observă și faptul că marea majoritate a firmelor pentru care ministerul oferă informații publice raportează profituri (89,75%), ceea ce este de natură a întări rezultatele analizelor.

Cota efectivă de impozitare (CEI) se calculează ca raport între cheltuiala cu impozitul pe profit, pe de o parte, și rezultatul brut, pe de altă parte. În NCR nu există impozite amânate, așa încât avem o singură posibilitate de a calcula CEI, prin folosirea la numărător a cheltuielii efective cu impozitul pe profit. În scopul de a elimina/atenua efectele valorilor extreme, am optat pentru a limita valorile CEI între 0 și 1, ca în multe articole din literatură: Gaertner (2014), Balakrishnan et al. (2019), Chyz et al. 2019, Habib et al. (2024). Au apărut 6.086 de observații cu CEI negativă, din care 5.988 sunt datorate unei cheltuieli pozitive cu impozitul pe profit raportată la un rezultat brut negativ. În cazul celor 5.988 astfel de observații, am winsorizat CEI la 1. În celelalte 98 de observații cu CEI inițială negativă, cheltuiala cu impozitul este negativă, ceea ce ne face să considerăm o CEI = 0. În sensul celălalt, am găsit 724 observații cu CEI > 1, pe care le-am dus la 1, echivalentul unui impozit pe profit egal cu profitul brut.

Tabelul nr. 2. Raportul dintre firmele analizate și totalul firmelor plătitoare de impozit pe profit raportate de ANAF

Anul	Număr observații cu impozit pe profit presupus		Pondere firme analizate în total populație*** (%)
	Total*	Număr de firme publicat de ANAF ca fiind plătitoare de impozit pe profit**	
2024	43.977	726.473	6,05
2023	44.167	578.688	7,63
2022	32.470	128.114	25,34
2021	28.215	121.269	23,27
2020	26.902	118.477	22,71
2019	27.353	115.987	23,58
2018	25.950	103.993	24,95
2017	36.207	137.253	26,38
Total	265.241	2.030.254	13,06

* Număr la care am ajuns prin prelucrarea informațiilor din data.gov.ro, adică după reținerea doar a firmelor a căror cifră de afaceri depășește plafonul pentru impozitul pe veniturile microîntreprinderilor. Totalul pe cei 8 ani ai perioadei analizate nu are semnificație statistică – este folosit doar pentru a stabili procentul de 13,06% pentru ansamblul perioadei.

** Număr publicat de ANAF în buletinele statistice fiscale aferente trimestrului 1 al anului următor fiecăruia din cei 8 ani analizați, disponibile la: https://www.anaf.ro/anaf/internet/ANAF/despre_anaf/strategii_anaf/rapoarte_studii, consultat ultima dată pe 6 iulie 2025

*** Restricționarea semnificativă a accesului la categoria fiscală de microîntreprindere plătitoare de impozit pe venit, începând cu 2023, se concretizează într-o creștere masivă a numărului de firme plătitoare de impozit pe profit și, deci, într-o scădere a ponderii celor reținute în eșantionul nostru, chiar dacă numărul lor absolut în 2024 este cel mai mare.

Sursa: prelucrări proprii

Tabelul nr. 3. O analiză sumară a observațiilor aferente firmelor plătitoare de impozit pe profit, în perioada 2017-2024

Anul	Total	Număr observații cu impozit pe profit presupus din care			
		cu rezultat net pozitiv		cu rezultat net negativ sau zero	
		N	%	N	%
2024	43.977	38.940	88,55	5.037	11,45
2023	44.167	39.566	89,58	4.601	10,42
2022	32.470	30.019	92,45	2.451	7,55
2021	28.215	26.015	92,20	2.200	7,80
2020	26.902	24.038	89,35	2.864	10,65
2019	27.353	24.599	89,93	2.754	10,07
2018	25.950	23.165	89,27	2.785	10,73
2017	36.207	31.700	87,55	4.507	12,45
Total	265.241	238.042	89,75	27.199	10,25

Sursa: prelucrări proprii

După calculul CEI, am stabilit diferența dintre aceasta și CLI, precum Abdul Wahab et al. (2017) ori Braga (2017); în literatură, apare adeseori invers CLI-CEI, precum în Thomsen & Watrin (2018), Araujo et al. (2021), la Amiram et al. (2018), Sanchez-Ballesta & Yagüe (2021) ori la

Majeed & Yan (2019). Pentru că sensul diferenței este important în identificarea TA, am numărat observațiile cu diferențe negative (CEI < CLI) separat de cele cu diferențe pozitive (CEI > CLI), dar făcând și medii după punerea acestora în valori absolute, care să ne permită o

imagine mai clară asupra diferențelor de ansamblu dintre cei doi indicatori.

Am efectuat analize în funcție de indicatori financiari clasici, folosiți frecvent în literatură: dimensiunea firmei, rentabilitatea economică (ROA), ponderea imobilizărilor în total activ, ponderea trezoreriei în bilanț, prezența provizioanelor în bilanț.

4. Rezultate

După eliminarea extremelor prin aducerea lor la 0 sau 1, am calculat o CEI medie de 17,09% pentru cei opt ani (**Tabelul nr. 4**). Comparată cu cota statutară de impozit pe profit și, în ciuda diferențelor importante care pot apărea între rezultatul contabil și cel fiscal, această CEI medie ne-ar putea sugera că firmele românești analizate se comportă, în medie, mai degrabă în sensul conformării fiscale în ceea ce privește impozitul pe profit, fără să se implice în PF, dimpotrivă. Într-adevăr, diferența dintre CEI de 17,09% și cota statutară/legală (CLI) de 16% este mică și pare să nu conducă la identificarea de comportamente fiscale exagerate. Pe ani analizați, diferențele dintre CLI și media CEI sunt puțin importante, cu o tendință destul de clară în sensul scăderii CEI. Putem pune această tendință pe seama unei mai bune gestiuni fiscale din partea firmelor plătitoare de impozit pe profit, având în vedere faptul că au rămas în această categorie firme relativ mari, cu resurse și, probabil, interesate de aplicarea unor tehnici de optimizare fiscală. Scăderea CEI din 2017 în 2022 în medie cu 0,3 puncte procentuale pe an se apropie de cea de 0,4 puncte procentuale găsită de Dyreng et al. (2017) pentru o perioadă de 25 de ani și care îi fac pe autorii respectivi să afirme că PF a crescut semnificativ în perioada respectivă. În cazul nostru, datele pe doar 6 ani nu ne permit să facem o astfel de afirmație, mai ales că CEI medie rămâne foarte aproape de cota statutară și ar fi interesant să adăugăm mai mulți ani în analiză, pentru a identifica o eventuală tendință pe termen lung. Creșterea semnificativă a CEI în 2023 este probabil explicată de numărul mare de observații din acest an, dar și de faptul că multe firme rentabile, care în 2022 plăteau doar impozit pe venit, au intrat în categoria plătitorilor de impozit pe profit și nu au avut timp să-și adapteze politicile fiscale în sensul diminuării cheltuielii cu impozitul sau, poate, nu au avut cum să facă acest lucru.

Acest rezultat este ușor neașteptat, având în vedere diferențele majore *de jure* dintre contabilitatea veniturilor și a cheltuielilor după normele românești și fiscalitatea impozitului pe profit în România.

Tabelul nr. 4. CEI medie pentru perioada 2017-2024

Anul	CEI medie pe ani, total observații (%)	Cota legală de impozit pe profit (%)
2024	17,72	16,00
2023	17,22	16,00
2022	15,88	16,00
2021	15,55	16,00
2020	16,26	16,00
2019	17,58	16,00
2018	17,94	16,00
2017	18,08	16,00
Total	17,09	16,00

Sursa: prelucrări proprii

Pentru a vedea măsura în care se confirmă această apropiere între cota efectivă și cota statutară, este deci necesară analiza diferenței dintre cele două. Primul pas pe care l-am făcut în acest sens a fost luarea în considerare a observațiilor individuale. Aplicând t-Test pentru CEI și CLI, pentru toate observațiile analizate (265.241), ajungem la un $P(T < t)$ two-tail (mult) mai mic decât 0,05, ceea ce ne arată că diferențele între CEI și CLI sunt, totuși, semnificative, dacă le analizăm individual. Pentru a identifica un sens al acestor diferențe semnificative, am calculat diferența CEI-CLI și am obținut un număr de 168.933 observații (63,85%) în care CEI < CLI, față de 96.308 de observații cu CEI ≥ CLI (**Tabelul nr. 5**). Cea mai simplă interpretare a acestor rezultate ne poate sugera că majoritatea firmelor (cam 2/3 din acestea) plătesc mai puțin impozit decât cota statutară aplicată rezultatului brut, cu o diferență medie de 5,97 puncte procentuale (p.p.) și că putem bănuși, în cazul acestor firme, o anumită orientare spre PF. În situația opusă, cota efectivă este cu 13,47 p.p. mai mare decât cea statutară. Înțelegem mai bine de aici de ce testul t ne dă diferențe semnificative între CEI și CLI. Pentru o imagine și mai clară a acestor diferențe, le-am pus în valori absolute și a rezultat o diferență medie între CEI și CLI de 8,69 p.p. pe care, de asemenea, o putem considera cât se poate de semnificativă. Deci, analiza diferenței dintre CEI și CLI infirmă clar tendința generală sugerată de mediile CEI din **Tabelul nr. 4**.

Cifrele raportate în **Tabelul nr. 5** descriu o situație complet diferită de ceea ce rezultă din media simplă a CEI pe total perioadă și confirmă rezultatele t-Test amintite mai sus. În cazul diferențelor negative (CEI < CLI), putem estima că un număr important de firme (aproape 2/3 din

total) aplică tehnici de optimizare fiscală care să conducă la diminuarea impozitului pe profit raportat. Spunem optimizare fiscală și nu evaziune fiscală sau fraudă fiscală, deoarece plecăm de la premisa că firmele respective nu au încălcat legea fiscală – nu avem niciun indiciu în acest sens. E foarte posibil, de exemplu, ca $CEI < CLI$ să rezulte din scutiri sau reduceri de impozit (investiții, capitaluri proprii pozitive, alte facilități), din credit fiscal sau

elemente asimilate acestuia ori din deduceri fiscale și venituri neimpozabile mai mari decât cheltuielile nedeductibile. La rândul lor, diferențele pozitive ($CEI > CLI$) foarte mari ar putea să fie generate de cheltuieli nedeductibile (mult) mai importante, pe de o parte, decât deducerile fiscale, de veniturile neimpozabile ori de scutirile/reducerile diverse de impozit, pe de altă parte.

Tabelul nr. 5. Diferențe CEI-CLI pentru perioada 2017-2024

Anul	Observații cu $CEI \geq CLI$		Diferențialul mediu, pentru firmele cu $CEI \geq CLI$ (puncte procentuale)	Număr de firme cu $CEI < CLI$		Diferențialul mediu, pentru firmele cu $CEI < CLI$ (puncte procentuale)	Diferențialul CEI-CLI, în valoare absolută (puncte procentuale)
	N	%		N	%		
2024	16.321	37,11	13,48	27.656	62,89	-5,22	8,28
2023	13.954	31,59	16,89	30.213	68,41	-6,02	9,45
2022	9.594	29,55	13,24	22.876	70,45	-5,72	7,95
2021	7.999	28,35	12,89	20.216	71,65	-5,73	7,76
2020	8.526	31,69	13,53	18.376	68,31	-5,90	8,32
2019	11.944	43,67	11,83	15.409	56,33	-6,37	8,75
2018	11.360	43,78	12,69	14.590	56,22	-6,43	9,17
2017	16.610	45,88	12,68	19.597	54,12	-6,89	9,55
Total	96.308	36,15	13,47	168.933	63,85	-5,97	8,69

Sursa: prelucrări proprii

Bineînțeles că mediile, atât pe total CEI, cât și pe diferența CEI-CLI, pot ascunde numeroase extreme și că devine interesant să continuăm analiza luând în considerare factori discriminanți, precum cei amintiți mai sus, în secțiunea de metodologie. De asemenea, ar fi util să mobilizăm și alte tipuri de date – la care nu avem acces public – privind, de exemplu, structura acționariatului, gradul de expunere pe operațiuni externe, prezența în teritorii cu fiscalitate privilegiată, apartenența la grupuri de firme și implicarea în tranzacții intra-grup etc.

4.1. Diferențialul CEI-CLI pe dimensiuni ale firmelor

Stabilirea dimensiunii firmelor se face, în normele contabile românești, prin luarea în considerare a trei indicatori: total activ, cifră de afaceri și număr de salariați. De altfel, literatura financiară și contabilă consacră aceste măsuri ale dimensiunii firmei. Hashmi et al. (2020) ne amintește că activul, vânzările, numărul de salariați și capitalizarea bursieră sunt cei mai folosiți indicatori de

măsurare a dimensiunii firmelor. Se poate calcula chiar un indicator agregat de mărime, care să ia în considerare toate cele trei variabile. În ce ne privește, considerăm că, în analiza noastră, indicatorul cel mai potrivit este cifra de afaceri, pe considerentul că fluxurile aferente vânzărilor sunt cele mai reprezentative pentru firmele românești necotate, mai degrabă decât soldurile sistematizate în bilanț ori decât numărul de salariați.

Pentru a asigura o mai bună comparabilitate în timp a cifrelor folosite, am împărțit sumele în lei la cursul mediu al euro, după care am calculat mediana cifrei de afaceri pe fiecare an în parte. Rezultatul ar fi fost același și pentru cifrele raportate în lei (cu excepția rândului de total perioadă), dar exprimarea în euro face mai relevantă comparația în timp între medianele cifrelor de afaceri ale fiecăruia din cei 8 ani analizați. Considerăm că firmele cu cifră de afaceri peste mediană sunt mari, celelalte fiind mici.

În **Tabelul nr. 6** sunt raportate diferențele dintre CEI și CLI, în funcție de dimensiunea firmei.

Tabelul nr. 6. Diferențialul CEI-CLI pe dimensiuni ale firmelor, în funcție de mediana cifrei de afaceri, pentru perioada 2017-2024 (în puncte procentuale)

Anul	Mediana cifrei de afaceri (euro)	CEI-CLI $\geq$ 0 (puncte procentuale)		CEI-CLI<0 (puncte procentuale)		abs(CEI-CLI) (puncte procentuale)	
		Firme mari	Firme mici	Firme mari	Firme mici	Firme mari	Firme mici
2024	2.004.966	13,94	13,13	-4,88	-5,61	7,78	8,79
2023	1.957.984	12,72	20,13	-5,46	-6,65	7,46	11,45
2022	2.771.424	12,46	13,91	-5,29	-6,19	7,22	8,67
2021	2.636.524	12,27	13,39	-5,38	-6,11	7,14	8,37
2020	2.564.534	13,60	13,47	-5,64	-6,18	7,98	8,66
2019	2.509.163	10,94	12,62	-5,98	-6,81	8,00	9,51
2018	2.469.303	11,39	13,83	-6,19	-6,69	8,31	10,02
2017	1.575.563	11,60	13,60	-6,32	-7,55	8,56	10,53
Total perioadă	2.256.751	12,31	14,42	-5,55	-6,44	7,76	9,63

Sursa: prelucrări proprii

În **Tabelul nr. 6** observăm, în primul rând, că mediana cifrei de afaceri a crescut sistematic din 2018 în 2022 – ani în care plafonul pentru plătitorii de impozit pe profit depășea 1.000.000 euro. Pentru 2017 și 2023/2024 (500.000 euro), bineînțeles că mediana este mai scăzută, datorită numărului mare de firme cu venituri între cele două plafoane.

În ce privește diferențialul CEI-CLI, am aplicat t-Test, iar diferențele între firmele mici (cu cifră de afaceri sub mediană) și cele mari (cu cifră de afaceri peste mediană) sunt semnificative. De altfel, am refăcut calculele și pentru ceilalți indicatori de mărime (total activ și număr mediu de salariați), iar rezultatele (neraportate aici) sunt similare și semnificative.

Pe ansamblu, cifrele raportate de firmele mici duc la diferențe CEI-CLI mai importante decât cele aferente firmelor mari, atât pentru diferențele pozitive, cât și pentru cele negative și în valoare absolută. Acest rezultat ne poate sugera o mai mare agresivitate fiscală a firmelor mici, în cazul diferențelor negative, adică o mai mare înclinare spre optimizare fiscală. Dimpotrivă, în cazul diferențelor pozitive, firmele mici par mai expuse, în sensul că rezultă din datele furnizate de acestea cote efective de impozitare semnificativ mai importante decât cele calculate pentru firmele mari. În toate cazurile, diferențele dintre CEI și CLI sunt semnificative și chiar, în cazul celor pozitive, pentru firmele mici aproape că ajung să dubleze cota standard de impozitare de 16%.

Deși diferențele CEI-CLI sunt semnificative pentru toate firmele, în cazul firmelor mari ele sunt ușor mai reduse, ceea ce poate fi interpretat ca un indiciu că firmele mari, știindu-se mai expuse – tocmai prin dimensiunile lor – acordă mai multă atenție aplicării tehnicilor de optimizare fiscală.

4.2. CEI-CLI în funcție de îndatorare

În literatură găsim concluzii ale unor studii potrivit cărora firmele mai îndatorate pot avea CEI mai mici, din cel puțin două motive. Mai întâi, îndatorarea poate să fi generat cheltuieli cu dobânzile și asimilate acestora, care să diminueze rezultatul impozabil și, deci, impozitul pe profit. De asemenea, îndatorarea, în măsura în care provine din dorința firmei de a face investiții, poate duce la diminuarea profitului datorat, ca urmare a facilității referitoare la scutirea de impozit a profitului investit. Totodată, investițiile nu se concretizează imediat în creșteri spectaculoase ale profiturilor, fiind specifice fazelor de lansare a unor produse/activități. Îndatorarea mare poate fi interpretată și ca o constrângere financiară, în sensul că firma are acces mai limitat la împrumuturi, situație în care resursele interne obținute prin optimizare fiscală pot fi mai ieftine (Wilson, 2009; Law & Mills 2015) și CEI ar fi mai scăzută. O scădere a CEI – ca măsură a planificării fiscale a firmei – găsesc și Edwards et al. (2016), pentru firmele supuse unor constrângeri financiare diverse, nu neapărat legate de îndatorare.

Îndatorarea s-a calculat ca raport între datoriile (activ total – capitaluri proprii), pe de o parte, și activ total, pe de altă parte, după care s-au împărțit observațiile în două grupuri: cu îndatorare mică (sub mediană) și cu îndatorare mare (peste mediană), atât pe fiecare an analizat, cât și pe total perioadă. Din **Tabelul nr. 7** rezultă o diferențiere foarte

clară între firmele cu îndatorare mică și cele cu îndatorare mare. Pentru toate categoriile de CEI – CLI (negativă, pozitivă, în valoare absolută), firmele cu îndatorare mare au cifre semnificativ diferite – mai mari – în ceea ce privește diferențele dintre cota efectivă și cota statutară (t-Test confirmă această afirmație).

Tabelul nr. 7. Diferențialul CEI-CLI medie pe grad de îndatorare a firmelor, pentru perioada 2017-2024 (în puncte procentuale)

Anul	Mediana gradului de îndatorare (L)	CEI-CLI $\geq$ 0 (puncte procentuale)		CEI-CLI $<$ 0 (puncte procentuale)		abs(CEI-CLI) (puncte procentuale)	
		L	L	L	L	L	L
		mare	mică	mare	mică	mare	mică
2024	0,5802	15,00	11,49	-6,46	-4,16	10,06	6,51
2023	0,5647	18,65	14,19	-6,85	-5,34	11,37	7,54
2022	0,6122	15,28	10,08	-6,39	-5,17	9,59	6,31
2021	0,5659	15,10	9,39	-6,76	-4,93	9,61	5,91
2020	0,5776	15,53	10,65	-7,37	-4,66	10,42	6,22
2019	0,5907	14,63	8,39	-8,04	-4,94	11,22	6,29
2018	0,6071	15,76	8,98	-8,10	-4,98	11,77	6,57
2017	0,6255	15,99	8,94	-8,82	-5,15	12,31	6,78
Total perioadă	0,5899	15,76	10,37	-7,38	-5,06	10,94	6,61

Sursa: prelucrări proprii

Este posibil ca aceste rezultate să fie influențate și de un specific ale firmelor românești, mai ales al celor necotate. Multe din aceste firme, mai ales când au puțini asociați/acționari (ori chiar asociat unic) se îndatorează prin contractarea de credite de la acești asociați/acționari. O astfel de îndatorare nu este, adeseori, purtătoare de costuri sau, dacă există astfel de costuri (dobânzi), atunci ele se supun unui regim fiscal special, fiind deductibile cu oarecare dificultăți.

4.3. CEI-CLI în funcție de rentabilitate

Este previzibil ca firmele mai rentabile să suporte impozit mai mare, dar trebuie avut în vedere și faptul că acestea au resurse mai importante pentru optimizare fiscală (McGuire et al., 2012). Astfel, este de așteptat ca rentabilitatea firmei să aibă influențe asupra cotei efective de impozitare. Pentru măsurarea rentabilității am ales raportul dintre profitul net și cifra de afaceri (ROS); am considerat și aici că cifra de afaceri este o măsură mai reprezentativă a activității firmelor și că poate caracteriza mai bine performanțele operaționale. În **Tabelul nr. 8** se observă că pentru indicatorul de rentabilitate pe care l-am

ales (ROS = profit net/cifra de afaceri) apar diferențe semnificative ale diferențialului CEI-CLI, atât pe total, cât și pentru fiecare an în parte, cu cifre semnificativ mai mici pentru firmele mai rentabile. Este interesant de observat și că, în medie, rentabilitatea mai bună duce CEI sub CLI, pentru toți cei trei indicatori. Deci, firmele cu rentabilități peste mediană au diferențe (mult) mai mici între CEI și CLI decât firmele cu rentabilități sub mediană. Diferențele sunt semnificative (conform t-Test) și reflectă, probabil, un specific al economiei românești. Ar merita făcute calculele pentru alte economii, îndeosebi din Europa Centrală și de Est, pentru a avea o imagine mai largă cu privire la profilurile financiare ale firmelor din această regiune.

Explicații ale acestor rezultate pot consta în aceea că, în cazul investițiilor efectuate în echipamente și în alte imobilizări eligibile pentru a genera scutiri de impozit pe profitul investit, firmele mai rentabile beneficiază de sume mai mari scutite de impozit pe profit, ceea ce poate scădea semnificativ impozitul datorat, chiar dacă rezultatul fiscal este mare. În afară de scutirea de impozit pe profitul investit, este posibil ca la firmele rentabile sumele acordate ca sponsorizări să meargă spre 0,75% din cifra de afaceri, până ajung la 20% din impozitul calculat. Se

confirmă afirmația pe care am preluat-o mai sus din literatură, conform căreia tendința este ca, la profituri mari,

firmele să încerce să scadă impozitul prin tehnici de optimizare fiscală.

Tabelul nr. 8. Diferențialul CEI-CLI, în funcție de mediana ROS, pentru perioada 2017-2024, în puncte procentuale

Anul	Mediana rentabilității (ROS)	CEI-CLI≥0 (puncte procentuale)		CEI-CLI<0 (puncte procentuale)		abs(CEI-CLI) (puncte procentuale)	
		ROS mare	ROS mică	ROS mare	ROS mică	ROS mare	ROS mică
		2024	0,0528	2,27	18,46	-3,20	-7,88
2023	0,0582	2,21	21,72	-4,92	-7,78	4,50	14,40
2022	0,0605	1,90	17,20	-5,00	-6,82	4,52	11,37
2021	0,0589	2,03	16,59	-4,82	-7,07	4,42	11,10
2020	0,0499	2,19	18,56	-4,24	-8,29	3,84	12,80
2019	0,0436	2,00	17,58	-4,64	-8,98	3,79	13,72
2018	0,0418	2,05	18,94	-4,62	-9,15	3,79	14,55
2017	0,0417	2,11	19,64	-4,57	-10,19	3,67	15,42
Total perioadă	0,0508	2,08	18,71	-4,46	-8,29	3,91	13,47

Sursa: prelucrări proprii

4.4. CEI-CLI în funcție de prezența unor structuri ale bilanțului

Prezența unor structuri în bilanț poate avea legătură cu CEI. Elementele pe care le găsim cel mai frecvent în literatură sunt imobilizările, stocurile și trezoreria. Am făcut raportul dintre valorile acestor indicatori și totalul activului, am stabilit mediana și am calculat diferențialul mediu CEI-CLI, pe ani și pe total.

Diferențele dintre cele două categorii de firme – cu ponderi ale imobilizărilor (IMO = imobilizări/total activ) peste mediană, respectiv cu ponderi sub mediană sunt semnificative (conform t-Test) pentru toate cele trei situații pe care le analizăm în ce privește diferențialul CEI-CLI. Vedem că o pondere mai mare a imobilizărilor poate fi asociată cu diferențiale CEI-CLI mai mari decât în cazul ponderilor imobilizărilor sub mediană. În cazul CEI-CLI<0, unde putem spune că optimizarea fiscală este semnificativă, diferențialul mai mare pentru firmele cu ponderi mai mari ale imobilizărilor ar putea fi explicat prin deducerile fiscale aferente acestui tip de active: mai întâi, scutirea de impozit pe profitul investit în anumite imobilizări poate fi semnificativă și poate dovedi că facilitatea fiscală respectivă este activată în mod frecvent de firmele plătitoare de impozit pe profit. În al doilea rând, este posibil să apară deduceri fiscale de amortizare mai

mari decât deducerile contabile; ar putea fi, de exemplu, amortizări fiscale accelerate ori degresive, amortizări pe durate fiscale mai mici decât duratele contabile. Totodată, este posibil ca firmele cu mai multe imobilizări să fie mai îndatorate, ceea ce generează cheltuieli deductibile cu dobânda și micșorează rezultatul fiscal, dar și pe cel contabil (**Tabelul nr. 9**).

Având în vedere egalitatea bilanțieră dintre activ și capitaluri proprii+datorii, ne putem aștepta ca situația să se prezinte invers în cazul ponderilor stocurilor și a trezoreriei. Într-adevăr, din calculele noastre – neraportate în text – rezultă diferențe semnificative între diferențialul CEI-CLI pentru firmele cu stocuri/trezorerie peste mediană față de cele sub mediană. Astfel, media diferențialului pozitiv (CEI-CLI > 0) pe toată perioada este de 12,38 p.p la firmele cu ponderea stocurilor în activ peste mediană, față de 14,57 p.p, pentru firmele cu stocuri sub mediană. La fel se întâmplă și pentru diferențialul negativ (-5,49 p.p. față de -6,45 p.p.), precum și pentru valoarea absolută (7,99 p.p., față de 9,39 p.p.). În cazul trezoreriei, diferențele sunt și mai importante (semnificative după t-Test, la fel ca în cazul ponderii stocurilor) și cu același sens ca la stocuri: 11,56 p.p. față, de 15,15 p.p. (pentru firmele cu CEI-CLI>0), -5,13 p.p., față de -6,87 p.p. (la firmele cu CEI-CLI<0) și 7,32 p.p., față de 10,07 p.p., pentru diferențialul luat în mărime absolută.

Tabelul nr. 9. Diferențialul CEI-CLI, în funcție de ponderea imobilizărilor în total activ (IMO), pentru perioada 2017-2024

Anul	Mediana ponderii imobilizărilor (IMO)	CEI-CLI ≥ 0 (puncte procentuale)		CEI-CLI < 0 (puncte procentuale)		abs(CEI-CLI) (puncte procentuale)	
		IMO mare	IMO mică	IMO mare	IMO mică	IMO mare	IMO mică
2024	0,2975	14,20	12,67	-5,89	-4,59	9,14	7,43
2023	0,2928	18,33	15,39	-6,89	-5,16	10,58	8,32
2022	0,2743	13,98	12,54	-6,48	-4,95	08,65	7,24
2021	0,2859	14,29	11,53	-6,55	-4,90	08,71	6,81
2020	0,2869	15,76	11,25	-6,66	-5,15	09,57	7,07
2019	0,3066	12,98	10,78	-7,21	-5,47	09,63	7,88
2018	0,3103	14,28	11,24	-7,29	-5,49	10,20	8,13
2017	0,3261	14,32	11,15	-7,72	-6,01	10,64	8,46
Total perioadă	0,2970	14,81	12,03	-6,79	-5,15	9,70	7,69

Sursa: prelucrări proprii

Normele contabile românești includ – și ele – principiul prudenței, care justifică o importantă parte a regulilor de detaliu, mai ales în ce privește tratamentul aplicat diferențelor favorabile vs. nefavorabile de valoare constatate la inventariere ori în alte momente, în legătură cu activele și cu datoriile firmei. Bineînțeles că aplicarea acestor reguli presupune un sistem informațional performant, costurile proiectării și funcționării unui astfel de sistem sunt importante, iar multe firme nu și le asumă pe deplin. De aici rezultă presupunerea noastră că multe firme nu constituie niciun fel de provizioane ori de ajustări pentru depreciere, tocmai pentru a evita costurile acțiunilor și evidențelor suplimentare. În continuarea presupunerilor noastre, considerăm că respectarea acestor consecințe ale regulilor de prudență se face îndeosebi atunci când contabilitatea și raportarea financiară sunt verificate, mai ales de către auditul financiar. Fiind puține firme supuse obligației de auditare, ne așteptăm să avem mai puține firme care să raporteze ajustări/provizioane. Din datele publicate de MFP nu avem nici un indiciu cu privire la existența unor ajustări pentru depreciere, însă putem reține firmele care, în bilanț, raportează provizioane. Nici această din urmă informație nu este completă, deoarece unele firme pot pune în funcțiune conturile de provizioane în cursul exercițiului, fără să rămână cu sold la închidere: această informație s-ar putea vedea în contul de profit și pierdere – dacă am avea acces la toată structura acestuia, ceea ce nu este

cazul, dar nu o putem detecta pe bilanț. În datele reținute în analiză, din cele 265.241 observații, în 225.146 de cazuri (84,88%) nu apar provizioane în bilanț, rămânând relativ puține observații (40.095) în care firmele să raporteze astfel de datorii probabile: 15,12%. Pentru firmele plătitoare de impozit pe profit prezența provizioanelor mai este corelată, uneori, și cu deductibilitatea fiscală a acestora: știm că Codul fiscal restricționează semnificativ această deductibilitate, ceea ce poate avea efecte asupra prezenței în bilanț a structurilor amintite. Legătura fiscalitate-contabilitate, în cazul provizioanelor se poate manifesta și în alt sens – deși credem că este puțin probabil să se întâmple așa, mai ales în România – există provizioane recunoscute fiscal și care nu se contabilizează neapărat, ca atare: deci prezența fiscală a unor provizioane nu este neapărat condiționată de raportarea lor în bilanț (acest lucru este confirmat de un rând specific în partea de deduceri fiscale a declarației de impozit pe profit).

În cazul diferențialului CEI-CLI (**Tabelul nr. 10**) diferențele dintre cele două categorii de firme (cu, respectiv, fără provizioane) sunt statistic semnificative (după t-Test), în sensul că firmele cu provizioane raportează CEI mai mari decât CLI în toate cele trei situații privind sensul diferenței CEI-CLI. Probabil că explicația constă, așa cum am arătat mai sus, tocmai în caracterul nedeductibil al provizioanelor respective. Pentru firmele cu provizioane în bilanț, am testat dacă diferențialul CEI-CLI prezintă diferențe, după

cum observațiile se situează peste sau sub mediana ponderii provizioanelor în total activ: rezultatele (neraportate) ne arată că nu apar niciun fel de diferențe

semnificative, cam toate observațiile fiind pe aceleași coordonate, în funcție de sensul diferenței CEI-CLI.

Tabelul nr. 10. Diferențialul CEI-CLI, în funcție de existența sau nu a provizioanelor în bilanț, pentru perioada 2017-2024 (în puncte procentuale)

Anul	CEI-CLI≥0 (puncte procentuale)		CEI-CLI<0 (puncte procentuale)		abs(CEI-CLI) (puncte procentuale)	
	cu provizioane	fără provizioane	cu provizioane	fără provizioane	cu provizioane	fără provizioane
	2024	19,67	12,52	-6,19	-5,06	11,07
2023	17,99	16,72	-6,89	-5,88	10,38	9,31
2022	17,18	12,41	-6,79	-5,52	10,07	7,53
2021	15,40	12,31	-6,98	-5,49	09,62	7,38
2020	17,99	12,47	-7,51	-5,57	11,10	7,72
2019	14,11	11,40	-8,04	-6,04	10,65	8,39
2018	15,08	12,25	-8,18	-6,09	11,16	8,79
2017	14,94	12,36	-8,68	-6,63	11,47	9,27
Total perioadă	16,60	12,91	-7,27	-5,74	10,67	8,34

Sursa: prelucrări proprii

5. Concluzii

Deconectarea dintre contabilitate și fiscalitate reprezintă, pe plan mondial, o tendință observată în multe studii (Floropoulos et al., 2024), ca urmare a evoluției normelor contabile și de raportare financiară, dar și a celor fiscale.

În urma publicării de către MFP a unor indicatori contabili raportați de firmele românești prin situațiile financiare anuale, am colectat mai multe observații privind perioada 2017-2024, în condițiile în care portalul consultat nu prezintă decât o parte din firmele românești eligibile.

Pentru ca analizele propuse în acest studiu să aibă sens, din observațiile găsite le-am eliminat pe cele pe care le-am presupus ca provenind de la firme plătitoare de impozit pe veniturile microîntreprinderilor, luând în considerare plafoanele de încadrare la această categorie. Perioada noastră de analiză începe cu 2017, deoarece în acest an plafonul a crescut semnificativ de la 100.000 euro (în 2016), la 500.000 euro (începând cu februarie 2027), pentru a ajunge la 1.000.000 euro în 2018 și a se menține la acest nivel până în 2022, inclusiv, după care a coborât din nou la 500.000 euro, în 2023 și în 2024.

În aceste condiții, am reținut 265.241 observații privind firme pe care le presupunem plătitoare de impozit pe profit

– riscul de a ne înșela este mic, având în vedere că am luat în considerare doar cifra de afaceri, neavând informațiile necesare pentru identificarea celorlalte venituri care intră în stabilirea plafoanelor amintite. De asemenea, este probabil ca printre observațiile excluse să se găsească și firme plătitoare de impozit pe profit, chiar dacă au venituri/cifra de afaceri mai mici decât plafoanele anuale amintite, din motive care țin (mai ales în 2023-2024) de neîndeplinirea altor criterii de încadrare în categoria de microîntreprinderi plătitoare de impozit pe venit.

În cazul plătitorilor de impozit pe profit, literatura propune un indicator relevant și folosit ca proxy pentru a caracteriza comportamentele fiscale ale firmelor. Este vorba despre cota efectivă de impozitare – CEI – în forma ei cea mai simplă (singura disponibilă pentru observațiile la care am avut acces): raportul dintre cheltuiala curentă cu impozitul pe profit și profitul brut. Această CEI este, adeseori, un indicator care măsoară nivelul de optimizare fiscală. Am calculat CEI pentru toate observațiile disponibile și după aducerea extremelor la valorile 0 și 1 (adică 0% și 100%), am calculat media (17,09%), care diferă destul de puțin de cota statutară (CLI) de 16%, valabilă în toată perioada analizată. Totuși, concluzia unei

conformări fiscale aproape perfecte ar fi prea simplă, mai ales în condițiile în care autoritățile fiscale române par să aibă dificultăți majore în a colecta veniturile publice. Astfel, am comparat individual CEI cu CLI și, aplicând t-Test, am găsit că diferențele dintre CEI și CLI sunt, totuși, semnificative. Pentru a operaționaliza această situație, am continuat prin a calcula diferențialul CEI-CLI și a-l interpreta. Găsim, astfel, că majoritatea firmelor din eșantion (63,85%) au CEI mai mici decât CLI și că diferența medie dintre cele două cote este semnificativă și se situează la nivelul de -5,97 p.p. De aici rezultă că, în medie, aproape 2/3 din firmele din eșantion plătesc o cotă de impozit efectiv de puțin peste 10% din profitul brut. Pentru celelalte 36,15% observații, în care $CEI > CLI$, diferența medie este mult mai mare, ridicându-se la aproape 13,5 p.p. și ducând cota efectivă spre 30%. În orice caz, punând împreună cele două sensuri ale diferenței – prin calculul valorilor lor absolute – ajungem la un diferențial de 8,69 p.p., mai mult de 1/2 din cota statutară de impozit.

În continuarea analizei, am stabilit CEI medie și diferențialul CEI-CLI, în funcție de indicatori relevanți și prezenți în literatură, precum dimensiunile firmei, îndatorarea, rentabilitatea, prezența și ponderea în bilanț a unor elemente de activ/capitaluri proprii și datorii.

Dacă măsurăm dimensiunea firmei prin totalul activului, găsim că firmele mai mici (cu cifră de afaceri sub mediană) raportează CEI mai mari și că diferențele dintre cele două categorii de firme (mari vs. mici) sunt semnificative statistic. Rezultatele sunt cam aceleași și dacă dimensiunea firmelor se măsoară prin total activ, dar pentru numărul de salariați, diferențele se estompează serios.

În medie, îndatorarea mai mică duce la CEI mai mici, ceea ce nu corespunde neapărat cu rezultatele raportate în literatura relevantă: este adevărat că firmele analizate în acest studiu nu sunt cotate și că rezultatele celor mai multe alte studii se referă la firme cotate; or, este foarte probabil ca comportamentele celor două categorii de firme (cotate vs. necotate) să difere, în ceea ce privește reacția la îndatorare. Rezultatele la care am ajuns luând în considerare media CEI sunt confirmate de diferențialul

CEI-CLI: pe toate cele trei categorii (diferențe negative, pozitive și în valoare absolută) găsim diferențe relevante între firmele cu îndatorare mică vs. firmele cu îndatorare mare, în sensul că primele fac să apară diferențiale mai mici CEI-CLI decât cele din urmă.

În cazul rentabilităților, pentru indicatorul ROS apar diferențe semnificative ale CEI, atât pe total, cât și pentru fiecare an în parte, cu cifre semnificativ mai mici pentru firmele mai rentabile. Este interesant de observat și că, în medie, rentabilitatea mai bună duce CEI sub CLI, pentru toți cei trei indicatori.

Analizând diferențialul CEI-CLI, observăm efecte contrare ale ponderilor celor două structuri de activ: dacă pentru imobilizări, ponderile peste mediană duc la diferențiale negative semnificativ mai importante de ponderile sub mediană, în cazul stocurilor situația este inversă: ponderile peste mediană duc la diferențiale mai puțin importante decât ponderile sub mediană. Pentru trezorerie, observațiile cu o pondere a acesteia peste mediană duc la diferențiale mai importante decât în cazul unor ponderi sub mediană. Prezența provizioanelor în bilanț duce la diferențiale CEI-CLI mai importante decât lipsa provizioanelor.

Limitele studiului țin, în primul rând, de eșantionul analizat: chiar dacă numărul de observații este foarte mare, acesta nu corespunde decât unei părți, puțin peste 10% din populația completă. Astfel, posibilitățile de generalizare a rezultatelor devin limitate, cu atât mai mult cu cât nu avem niciun fel de control asupra modului în care MFP a selectat firmele ale căror date financiare sunt făcute publice pe platforma de unde au fost descărcate. O altă limită o reprezintă lipsa datelor care să ne permită, după modelele consacrate în literatură, efectuarea de analize în funcție de indicatori nefinancieri care țin de guvernanță (structura proprietarilor, caracterul familial sau nu, intervenția unui auditor, structura și dimensiunea board-ului, acolo unde este cazul, formarea profesională a persoanelor-cheie din conducerea firmei etc.). De asemenea, putem semnala ca limită și lipsa unui model econometric prin care CEI sau diferențialul CEI-CLI să fie pus în corelație cu variabile financiare sau nefinanciare relevante.

Bibliografie

1. Abdul Wahab, N. S. (2016), Malaysian multinational companies (MNC): Permanent and temporary nature of tax planning, *Cogent Business & Management*, vol. 3, no. 1, 1248644
2. Amiram, D. Bauer, A. M., Frank, M. M. (2019), Tax Avoidance at Public Corporations Driven by Shareholder Taxes: Evidence from Changes in Dividend Tax, *The Accounting Review*, vol. 94, no. 5, pp. 27-55
3. Araújo, V. C., Góis, A. D., Mendes De Luca, M. M., Franco de Lima, G. A. S. (2021), CEO narcissism and corporate tax avoidance, *Revista Contabilidade & Finanças*, vol. 32 (85), pp. 80-94
4. Athira, A., Jijo Lukose, P. J. (2024), The Increasing Trend in Effective Tax Rates in India: Role of Macroeconomic Factors, Tax Policy Changes and Firm Characteristics, *Journal of Emerging Market Finance*, vol. 23 (3), pp. 279-305
5. Badertscher, B. A., Katz, S. P., Rego, S. O., & Wilson, R. J. (2019), Conforming tax avoidance and capital market pressure. *Accounting Review*, vol. 94, no. 6, pp. 1–30.
6. Balakrishnan, K., Blouin, J., Guay, W. (2019), Tax Aggressiveness and Corporate Transparency, *The Accounting Review*, 94 (1): 45–69
7. Braga, R. N. (2017), Effects of IFRS adoption on tax avoidance, *Revista Contabilidade & Finanças*, vol. 28, no. 75, pp. 407-424
8. Chyz, J. A., Gaertner, F. B. (2018), "Can Paying Too Much" or "Too Little" Tax Contribute to Forced CEO Turnover?, *The Accounting Review*, vol. 93, no. 1, pp. 103-130
9. Dyreng, S. D., Hanlon, M., Maydew, E. L., Thornock, J. R. (2017), Changes in corporate effective tax rates over the past 25 years. *Journal of Financial Economics*, 124: 441–63.
10. Edwards, A., Schwab, C., Shevlin, T (2016), Financial Constraints and Cash Tax Savings, *The Accounting Review*, vol. 91, no. 3, pp. 859-881
11. Floropoulos, S., Tspouridou, M., Spathis, C. (2024), Book-tax conformity and earnings management: A research agenda, *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, vol. 54: 100603
12. Gaertner, F. B. (2014), CEO After-Tax Compensation Incentives and Corporate Tax Avoidance, *Contemporary Accounting Research*, vol. 31, no. 4, pp. 1077–1102
13. Habib, A., Ranasinghe, D., Perera, A. (2024), Strategic Deviation and Corporate Tax Avoidance: A Risk Management Perspective, *Journal of Risk and Financial Management* 17: 144.
14. Hanlon, M., Heitzman, S. (2010), A Review of Tax Research, *Journal of Accounting and Economics*, Volume 50, Issues 2–3, Pages 127-178
15. Hashmi, S., D., Gulzar, S., Ghafoor, Z., Naz, I. (2020), Sensitivity of firm size measures to practices of corporate finance: evidence from BRICS, *Future Business Journal*, vol. 6, no. 1, 9
16. Istrate, C. (2023), A brief literature review on the proxies used to measure the corporate income tax avoidance, în volumul „European Financial Resilience and Regulation - EUFIRE 2023” (editors Mihaela Tofan, Irina Bilan, Elena Cigu), editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, pp. 142-150
17. Istrate, C. (2011), Evolutions in the accounting – taxation (dis)connection in Romania, after 1990, *Review of Economic and Business Studies*, vol. 4, no. 2, pp. 43-61
18. Istrate, C. (2024), Accounting and taxation in Romania: from connection to disconnection?, *Journal of Accounting and Management Information Systems*, vol. 23, no. 1, pp. 5-28
19. Jacob, M., & Rohlfing-Bastian, A. (2020). Why do not all firms engage in tax avoidance?, *TRR 266 Accounting for Transparency Blog*, available on <https://www.accounting-for-transparency.de/why-do-not-all-firms-engage-in-tax-avoidance/>, accesat pe 11 mai 2024
20. Jimenez-Angueira, C. E. (2018), The effect of the interplay between corporate governance and external monitoring regimes on firms' tax avoidance, *Advances in Accounting*, vol. 41, p. 7–24
21. Kubick, T. R., Lynch, D. P., Mayberry, M. A., Omer, T. C. (2015), Product market power and tax avoidance: Market leaders, mimicking strategies, and stock returns. *The Accounting Review*, 90: 675–702.
22. Law, K. K. F., Mills, L. F. (2015), Taxes and financial constraints: Evidence from linguistic cues. *Journal of Accounting Research*, 53: 777–819.
23. Lazăr, S., Istrate, C. (2018), Corporate tax-mix and firm performance. A comprehensive assessment for Romanian listed companies, *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, vol. 31, no. 1, pp. 1258-1272
24. Majeed, M. A., Yan, C. (2019), Financial statement comparability and corporate tax avoidance: evidence from China, *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, vol. 32, no. 1, pp. 1813-1843
25. McGuire, S. T., Omer, T. C., Wang, D. (2012). Tax avoidance: Does tax-specific industry expertise make a difference? *The Accounting Review*, 87: 975–1003

26. Mocanu, M., Constantin, S. B., Răileanu, V. (2021), Determinants of tax avoidance – evidence on profit tax-paying companies in Romania, *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, vol. 34, no. 1, pp. 2013-2033
27. Pierk, J. (2016), Are Private Firms Really More Tax Aggressive Than Public Firms?, *WU Vienna University of Economics and Business. WU International Taxation Research Paper Series No. 2016-02*, available at <https://research.wu.ac.at/de/publications/are-private-firms-really-more-tax-aggressive-than-public-firms-3>, accessed on 11 May 2024
28. Sánchez-Ballesta, J. P., Yagüe, J. (2021), Financial reporting incentives, earnings management, and tax avoidance in SMEs, *Journal of Business Finance & Accounting*, Volume 48, Issue 7-8, pp. 1404-1433
29. Sarhan, A. A., Elmagrhi, M. H., Elkhashen, E. M. (2024), Corruption prevention practices and tax avoidance: The moderating effect of corporate board characteristics, *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, vol. 55, 100615
30. Thomsen, M. Watrin, C. (2018), Tax avoidance over time: A comparison of European and U.S. firms, *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, vol. 33, pp. 40–63
31. Watrin, C., Ebert, N., & Thomsen, M. (2014). Book-tax conformity and earnings management: Insights from European one- and two-book systems. *Journal of the American Taxation Association*, vol. 36, no. 2, pp. 55-89
32. Wilson, R. J. (2009), An examination of corporate tax shelter participants, *The Accounting Review*, 84(3): 969–999.